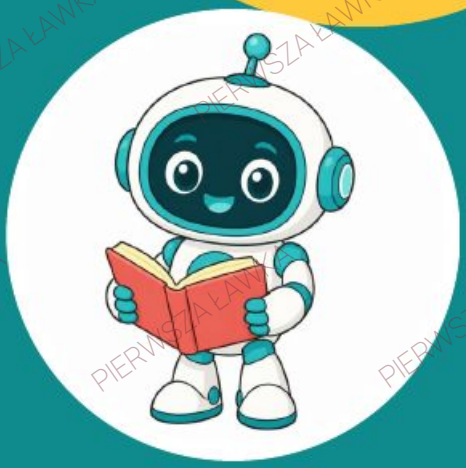
PIERWSZA ŁAWKA · ZESTAW KART PRACY · JĘZYK POLSKI · KLASA 4

Dział 1. Dosłownie czy w przenośni? Związki frazeologiczne

Związek frazeologiczny, znaczenie dosłowne i przenośne. 37 częstych związków: ciało (głowa, ręce, nos, oczy, uszy, język), zwierzęta, jedzenie, kolory, pogoda i niebo. Historyjki z robotem Dosiem, który wszystko rozumie dosłownie, rysowanie „dosłownie i w przenośni", poprawianie przekręconych związków, zagadki i własne zdania. Sześć kart pracy: teoria z przykładami, ćwiczenia, utrwalenie, zastosowanie i dwa równoległe sprawdziany – z pełnym kluczem odpowiedzi.

Karta	Temat	Zadania
1	**Dosłownie czy w przenośni? Związki frazeologiczne – najważniejsze wiadomości** Teoria w pigułce, przykłady i rozgrzewka	5 zad. 16 pkt
2	**Dosłownie czy w przenośni? Związki frazeologiczne – ćwiczenia podstawowe** Sprawdzam, czy rozumiem podstawy	6 zad. 17 pkt
3	**Dosłownie czy w przenośni? Związki frazeologiczne – utrwalenie** Zadania o wyższym poziomie trudności	7 zad. 28 pkt
4	**Dosłownie czy w przenośni? Związki frazeologiczne – w praktyce** Tekst, źródło, doświadczenie lub sytuacja z życia	3 zad. 18 pkt
5	**Sprawdzian: Dosłownie czy w przenośni? Związki frazeologiczne – grupa A** 30 minut · 22 pkt	8 zad. 22 pkt
6	**Sprawdzian: Dosłownie czy w przenośni? Związki frazeologiczne – grupa B** 30 minut · 22 pkt	8 zad. 22 pkt

JAK KORZYSTAĆ Z ZESTAWU

- Karta 1 zawiera najważniejsze wiadomości i przykłady – od niej warto zacząć.
- Karty 2–4 to ćwiczenia podstawowe, utrwalenie oraz zastosowanie wiedzy w tekście, na źródle lub w sytuacji z życia.
- Karty 5 i 6 to równoległe sprawdziany (grupa A i grupa B) z tymi samymi typami zadań i tą samą punktacją – gotowe na lekcję.
- Każda karta mieści się na osobnych stronach i ma własną punktację – można ją wydrukować osobno jako pracę domową, kartkówkę lub zastępstwo.
- Klucz odpowiedzi do wszystkich kart znajduje się na końcu zestawu. Wersja DOCX pozwala dowolnie edytować zadania.

Materiał oryginalny. Nowa podstawa programowa (Dz.U. 2026 poz. 378). Pisownia według zasad od 1.01.2026. Do użytku własnego i pracy z własnymi uczniami.

JĘZYK POLSKI · KLASA 4 · DZIAŁ 1: DOSŁOWNIE CZY W PRZENOŚNI? ZWIĄZKI FRAZEOLOGICZNE

Dosłownie czy w przenośni? Związki frazeologiczne – najważniejsze wiadomości

Teoria w pigułce, przykłady i rozgrzewka

KARTA 1/6

Imię i nazwisko: Data: Wynik: ..... / 16 pkt

★ PRZYPOMNIJ SOBIE

- **Poznaj Dosia.** Dosio to robot, który od miesiąca chodzi do klasy 4b. Zna wszystkie słowa ze słownika. Każde zdanie rozumie jednak **dosłownie**, czyli słowo po słowie. Dlatego ciągle wpada w zabawne kłopoty.
- **Znaczenie dosłowne** – słowa znaczą dokładnie to, co mówią: *Pies ma mokry nos.* **Znaczenie przenośne** – słowa razem znaczą coś innego niż każde z nich osobno: *Kuba zadziera nosa* (jest zarozumiały). Mówimy wtedy, że słowa znaczą coś **w przenośni**, czyli mają znaczenie, które powstaje dopiero razem, gdy ludzie ich używają.
- **Związek frazeologiczny** to kilka wyrazów, które razem mają **nowe, wspólne znaczenie**. Tego znaczenia zwykle nie da się zgadnąć z pojedynczych słów. Krócej mówimy: **frazeologizm**.
- Związek frazeologiczny jest **stały**: nie wymieniamy w nim wyrazów na inne. Mówimy *mieć głowę na karku*, a nie „mieć głowę na szyi". Możemy za to odmieniać wyrazy: *mam, masz, ma głowę na karku*.
- **Jak odgadnąć, co znaczy związek?** Przeczytaj całe zdanie albo całą historyjkę i pomyśl, o co chodzi mówiącemu. Sprawdź znaczenie w słowniku, np. na stronie sjp.pwn.pl.

Związek frazeologiczny	Dosłownie (tak myśli Dosio)	W przenośni (co to znaczy)
mieć głowę na karku	głowa jest na karku – jak u każdego	być zaradnym i rozsądnym
łamać sobie głowę	uderzyć się mocno w głowę	długo i z trudem nad czymś myśleć
złota rączka	mała rączka ze złota	ktoś, kto umie wszystko naprawić
zadzierać nosa	podnosić nos do góry	być zarozumiałym, wywyższać się
coś wyleciało komuś z głowy	coś wyfrunęło z głowy jak ptak	ktoś o czymś zapomniał

Tak to widzi Dosio – dosłownie!

mieć muchy w nosie

bujać w obłokach

złota rączka

krokodyle łzy

PRZYKŁADY Z WYJAŚNIENIEM

Przykład 1. Pani Lena mówi: „Ola ma głowę na karku". Dosio skanuje Olę i ogłasza: „Potwierdzam. Głowa jest na karku. Tak jak u każdego ucznia".
Dosłownie: głowa jest na karku – to prawda o każdym człowieku. **W przenośni:** Ola jest zaradna i rozsądna. Pani ją pochwaliła.

Przykład 2. Kuba wzdycha: „Cały wieczór łamałem sobie głowę nad zadaniem z matematyki". Dosio natychmiast wzywa pielęgniarkę.
Dosłownie: Kuba uderzył się w głowę. **W przenośni:** Kuba długo i z trudem myślał nad zadaniem. Głowa jest cała!

Przykład 3. Ola chwali się: „Mój dziadek to złota rączka". Dosio pyta: „Ile waży ta rączka? Czy dziadek trzyma ją w sejfie?"
Dosłownie: mała rączka ze złota. **W przenośni:** dziadek umie wszystko naprawić i zrobić w domu.

ZADANIA

1 **Połącz związek frazeologiczny z jego znaczeniem. Wpisz literę.** ___ / 5 pkt

1. mieć głowę na karku	a) ktoś o czymś zapomniał
2. łamać sobie głowę	b) być zarozumiałym
3. być złotą rączką	c) być zaradnym i rozsądnym
4. zadzierać nosa	d) długo i z trudem myśleć
5. coś wyleciało komuś z głowy	e) mieć bardzo dużo pracy
	f) umieć wszystko naprawić

1 ____ 2 ____ 3 ____ 4 ____ 5 ____

PIERWSZA ŁAWKA

2 **Przeczytaj zdania. Otocz D przy znaczeniu dosłownym. Otocz P przy znaczeniu przenośnym.** ___ / 6 pkt

1. Od kiedy Bartek wygrał konkurs, zadziera nosa.	D	P
2. Mama zadarła głowę i patrzyła na samolot.	D	P
3. Kot położył głowę na łapach i zasnął.	D	P
4. Pan woźny to złota rączka i naprawi każdą ławkę.	D	P
5. Hasło do komputera wyleciało mi z głowy.	D	P
6. Królowa nosiła na ręce złotą bransoletkę.	D	P

3 **Przeczytaj zdanie. Wybierz związek, który do niego pasuje.** ___ / 1 pkt

Tomek zawsze wie, co zrobić, gdy zgubi klucze albo spóźni się na autobus. Mama mówi, że Tomek…

A. ma głowę na karku.
B. jest złotą rączką.
C. łamie sobie głowę.
D. zadziera nosa.

4 **Przeczytaj zdanie. Narysuj, jak rozumie je Dosio. Napisz, co ono znaczy w przenośni.** ___ / 2 pkt

Babcia mówi: „Jutro mam pełne ręce roboty".

DOSŁOWNIE – tak rozumie to Dosio. Tu narysuj.

5 **Wybierz jeden związek z ramki. Ułóż z nim własne zdanie.** ___ / 2 pkt

mieć głowę na karku · łamać sobie głowę · złota rączka · zadzierać nosa

Dosłownie czy w przenośni? Związki frazeologiczne – ćwiczenia podstawowe

Sprawdzam, czy rozumiem podstawy

KARTA 2/6

Imię i nazwisko: _____ Data: _____ Wynik: ..... / 17 pkt

1 Przeczytaj historyjkę. Wykonaj zadania. ___ / 5 pkt

Dosio i sekret

1. Na przerwie Kuba szepnął Dosiowi: – Ola ma jutro urodziny. Szykujemy dla niej niespodziankę. Tylko trzymaj język za zębami!

2. Dosio otworzył szeroko metalowe usta i przytrzymał język palcami. Tak chodził do końca przerwy. – Mmm-mmm – mruczał do każdego.

3. – Dosio, możesz mówić normalnie – szepnął Kuba. – Chodziło mi o to, żebyś nikomu nie zdradził sekretu.

4. Wtedy do klasy weszła pani Lena. – Widzę, że coś szykujecie – uśmiechnęła się. Kuba westchnął: – Pani ma oczy dookoła głowy. Zawsze wszystko zauważy.

5. Dosio okrążył panią trzy razy. – Błąd. Pani ma tylko dwoje oczu, i to z przodu głowy. Wszyscy wybuchnęli śmiechem, a Dosio zapisał w pamięci: „Ludzie mówią dziwnie. Sprawdzać w słowniku".

Tekst oryginalny

1.1 Co zrobił Dosio po prośbie Kuby? ___ / 1 pkt

A. powiedział Oli o urodzinach
B. zapisał sekret w notesie
C. przytrzymał język palcami
D. zasłonił uszy rękami

1.2 Wpisz, co znaczą te związki w przenośni. ___ / 2 pkt

1. trzymać język za zębami – _____
2. mieć oczy dookoła głowy – _____

1.3 Dlaczego wszyscy się śmiali? Napisz **jedno** zdanie. ___ / 2 pkt

_____

_____

JĘZYK POLSKI · KLASA 4 · DZIAŁ 1: DOSŁOWNIE CZY W PRZENOŚNI? ZWIĄZKI FRAZEOLOGICZNE

Sprawdzian: Dosłownie czy w przenośni? Związki frazeologiczne – grupa A

30 minut · 22 pkt

KARTA 5/6

Imię i nazwisko: ..... Data: ..... Wynik: ..... / 22 pkt

1 **Połącz związek frazeologiczny z jego znaczeniem. Wpisz literę.** ___ / 5 pkt

1. mieć oczy dookoła głowy
2. puszczać coś mimo uszu
3. bułka z masłem
4. nie mieć zielonego pojęcia
5. bujać w obłokach

a) nic nie wiedzieć
b) marzyć i nie myśleć o tym, co dookoła
c) coś bardzo łatwego
d) wszystko widzieć i zauważać
e) nie zwracać uwagi na czyjeś słowa
f) być bardzo szczęśliwym

1 ____ 2 ____ 3 ____ 4 ____ 5 ____

2 **Przeczytaj zdania. Otocz D przy znaczeniu dosłownym. Otocz P przy znaczeniu przenośnym.** ___ / 4 pkt

1. Sąsiad ciągle wtyka nos w nie swoje sprawy.	D	P
2. Pies wsunął nos pod kołdrę.	D	P
3. Mama ugotowała zupę z czerwonych buraków.	D	P
4. Na urodzinach Kuby było gości tyle, co kot napłakał.	D	P

3 **Przeczytaj zdania. Wybierz wyrazy, które pasują do luki.** ___ / 1 pkt

> Kuba opowiadał o wakacjach bez końca. Pani Lena poprosiła: „Mów krótko i nie…”

A. zadzieraj nosa!
B. bujaj w obłokach!
C. łam sobie głowy!
D. lej wody!

4 **Przeczytaj zdania. Wybierz wyrazy, które pasują do luki.** ___ / 1 pkt

> Ola przez tydzień ćwiczyła na pianinie. Na koncercie zagrała bez błędu i…

A. była w siódmym niebie.
B. miała kurzą pamięć.
C. puściła to mimo uszu.
D. wpuściła kogoś w maliny.

CO JESZCZE JEST W ŚRODKU

Dosłownie czy w przenośni? Związki frazeologiczne – zestaw kart pracy z frazeologii z powtórką, klasa 4

Podgląd pokazał 7 z 20 stron. Pełna wersja: 20 stron A4, PDF do druku i DOCX do edycji.

- karta 1: Dosłownie czy w przenośni?
- karta 2: Dosłownie czy w przenośni?
- karta 3: Dosłownie czy w przenośni?
- karta 4: Dosłownie czy w przenośni?
- karta 5: Sprawdzian: Dosłownie czy w przenośni?
- karta 6: Sprawdzian: Dosłownie czy w przenośni?

Kup pełną wersję – plik od razu na e-mail

pierwszalawka.pl/material/frazeologia-klasa-4-doslownie-czy-w-przenosni-zwiazki-frazeologiczne